

اصول فقه تطبیقی

(ویرایش جدید)

«۱۴۰۵»

مؤلف: دکتر مطهر ناداری

ویژه داوطلبان آزمون وکالت

انتشارات
اندیشه‌آرشد

فهرست مطالب

بخش اول: اصول لفظیه

فصل اول : وضع الفاظ

۲۴	مبحث اول: تعریف وضع و انواع آن
۲۴	گفتار اول: تعریف وضع
۲۵	مثال‌های حقوقی:
۲۷	گفتار دوم: انواع وضع الفاظ
۲۷	بند اول: تقسیم وضع از جهت واضع
۲۷	سطر اول: وضع تعیینی (تخصیصی)
۲۸	سطر دوم: وضع تعینی (تخصیصی)
۳۰	مثال‌های تکمیلی:
۳۱	مبحث دوم: استعمال حقیقی و مجازی
۳۱	گفتار اول: استعمال حقیقی و مجازی
۳۲	گفتار دوم: انواع علاقه یا همان تناسب و تشابه
۳۲	بند اول: علاقه مشابهت (شباهت)
۳۴	بند دوم: علاقه ماکان (ماکان یعنی آنچه قبلا بوده)
۳۵	بند سوم: علاقه مشارف (مایکون)
۳۶	بند چهارم: علاقه ظرف و مظروف (محلیت)
۳۷	بند پنجم: علاقه کل به جز
۳۸	گفتار سوم: قرینه صارفه (قرینه مجاز)
۳۸	بند اول: قرینه صارفه لفظی
۳۹	بند دوم: قرینه صارفه غیر لفظی
۴۰	بند سوم: قرینه معینه
۴۰	سطر اول: قرینه معینه لفظی
۴۰	سطر دوم: قرینه معینه غیر لفظی
۴۱	گفتار چهارم: راههای تشخیص معنای حقیقی از معنای مجازی
۴۲	بند اول: تصریح واضع
۴۲	بند دوم: تبادر

۴۲	بند سوم: اطّراد
۴۳	بند چهارم: عدم صحت سلب نشانه حقیقت و صحت سلب نشانه مجاز است
۴۵	گفتار پنجم: اقسام حقیقت (اقسام معانی حقیقی)
۴۹	📖 مثال‌های تکمیلی:
۶۱	تست‌های مروری فصل اول

فصل دوم: اوامر و نواهی

۶۸	مبحث اول: اوامر (امر)
۶۸	گفتار اول: تعریف امر
۶۸	بند اول: امر در لغت
۶۹	بند دوم: امر در اصطلاح
۶۹	بند سوم: ماده و هیأت امر
۶۹	بند چهارم: هیأت امر
۶۹	سطر اول: جمله انشایی
۷۰	سطر دوم: جمله خبری (اخباری)
۷۳	گفتار دوم: ماهیت امر
۷۳	بند اول: دلالت امر بر فور
۷۳	سطر اول: دلالت امر بر فور بنابر تصریح
۷۴	سطر دوم: دلالت امر بر فور بنابر اوضاع و احوال قرائن غیرلفظی (از راه اطلاق)
۷۵	بند دوم: دلالت امر بر تراخی
۷۵	سطر اول: دلالت امر بر تراخی بنابر تصریح
۷۵	سطر دوم: دلالت امر بر تراخی بنابر اوضاع و احوال
۷۶	بند سوم: دلالت امر بر مره یا تکرار
۷۶	سطر اول: دلالت امر بر مره
۷۷	سطر دوم: دلالت امر بر تکرار
۷۸	گفتار سوم: اقسام امر (اقسام وجوب)
۷۹	بند اول: اقسام احکام
۹۰	بند دوم: اقسام امر (اقسام وجوب)
۹۱	سطر اول: واجب عینی؛ واجب کفایی
۹۲	سطر دوم: واجب نفسی؛ واجب غیری

۹۳	سטר سوم: واجب اصلی؛ واجب تبعی
۹۳	سטר چهارم: واجب تعبدی؛ واجب توصلی
۹۴	سטר پنجم: واجب موقت؛ واجب غیرموقت
۹۹	سטר ششم: واجب تعیینی، واجب تخییری
۱۰۳	سטר هفتم: واجب مطلق؛ واجب مشروط
۱۰۵	سטר هشتم: واجب منجز؛ واجب معلق
۱۱۰	مبحث دوم: نواهی (نهی)
۱۱۰	گفتار اول: تعریف نهی
۱۱۱	گفتار دوم: ماده و هیأت نهی
۱۱۱	بند اول: ماده نهی
۱۱۱	بند دوم: هیأت نهی (اقسام نهی)
۱۱۲	بند سوم: ماهیت نهی
۱۱۳	گفتار سوم: دلالت نهی بر فساد
۱۱۳	سטר اول: نهی در عبادات
۱۱۴	سטר دوم: نهی در معاملات (توصلیات) یا اعمال حقوقی
۱۱۷	مثال‌های تکمیلی
۱۲۸	تست‌های مروری فصل دوم

فصل سوم : منطق و مفهوم

۱۳۹	مبحث اول: منطق
۱۳۹	گفتار اول: منطق صریح
۱۳۹	سטר اول: دلالت مطابقه (مطابقی)
۱۴۰	سטר دوم: دلالت تضمن (تضمنی)
۱۴۱	گفتار دوم: منطق غیر صریح (دلالت التزامی، دلالت سیاقی)
۱۴۲	سטר اول: دلالت اقتضاء
۱۴۴	سטר دوم: دلالت تنبیه و ایماء
۱۴۷	سטר سوم: دلالت اشاره (برای دلالت اشاره حداقل دو جمله لازم است)
۱۴۸	مبحث دوم: مفهوم
۱۴۸	گفتار اول: مفهوم موافق (قیاس)
۱۵۰	بند اول: مفهوم موافق ساده (قیاس مساوات)

۱۵۳	بند دوم: مفهوم موافق برتر (قیاس اولویت)
۱۵۹	گفتار دوم: مفهوم مخالف
۱۵۹	بند اول: تعریف مفهوم مخالف
۱۶۰	بند دوم: انواع مفهوم مخالف
۱۶۱	سطر اول: مفهوم شرط
۱۶۸	سطر دوم: مفهوم غایت
۱۷۱	سطر سوم: مفهوم حصر
۱۷۲	سطر چهارم: مفهوم استثنا
۱۷۵	سطر پنجم: مفهوم وصف
۱۸۲	سطر ششم: مفهوم لقب
۱۸۴	سطر هفتم: مفهوم عدد
۱۸۷	مثال‌های تکمیلی
۱۹۳	تست‌های مروری فصل سوم

◆ فصل چهارم: عام و خاص

۲۰۲	مبحث اول: عام
۲۰۲	گفتار اول: تعاریف
۲۰۲	بند اول: تعریف عام
۲۰۳	بند دوم: تعریف خاص
۲۰۴	گفتار دوم: انواع عام
۲۰۵	بند اول: عام افرادی (استغراقی) یا عام استيعایی (شمولی)
۲۰۷	بند دوم: عام مجموعی
۲۰۹	بند سوم: عام بدلی
۲۱۵	گفتار سوم: مخصص
۲۱۵	بند اول: تعریف مخصص
۲۱۷	بند دوم: انواع مخصص
۲۱۷	سطر اول: مخصص لفظی
۲۲۴	سطر دوم: مخصص غیرلفظی یا عقلی (کبی)
۲۲۷	بند سوم: مسائل راجع به مخصص
۲۲۷	سطر اول: یک مخصص بعد از چند عام

۲۳۱	سطر دوم: تمسک به عام قبل از تفحص از خاص
۲۳۲	سطر سوم: تخصیص عام از طریق مفهوم
۲۳۵	گفتار چهارم: اجمال مخصص
۲۳۶	بند اول: منشأ اجمال
۲۳۶	سطر اول: شبهه مفهومی
۲۳۷	سطر دوم: شبهه مصداقی
۲۳۹	بند دوم: حالات اجمال مخصص
۲۳۹	سطر اول: مخصص متصل، و شبهه مفهومی دوران بین متباینین
۲۴۰	سطر دوم: مخصص منفصل، و شبهه مفهومی دوران بین متباینین
۲۴۱	سطر سوم: مخصص مجمل متصل مفهومی، دوران امر بین اقل و اکثر
۲۴۲	سطر چهارم: مخصص مجمل منفصل، دوران امر بین اقل و اکثر
۲۴۴	سطر پنجم: مخصص مجمل متصل مصداقی
۲۴۵	سطر ششم: مخصص مجمل منفصل مصداقی
۲۵۰	گفتار پنجم: نسخ و انواع
۲۵۰	بند اول: نسخ صریح
۲۵۲	بند دوم: نسخ ضمنی یا غیر صریح
۲۵۲	سطر اول: صور تعارض بین دو حکم یا دو قانون
۲۶۴ :	مثال‌های تکمیلی
۲۷۴	تست‌های مروری فصل چهارم

فصل پنجم: مطلق و مقید، مجمل و مبین

۲۹۲	Toc192409534_مبحث اول: مطلق و مقید
۲۹۲	گفتار اول: تعریف مطلق و مقید
۲۹۲	بند اول: شرایط و ویژگی‌های مطلق و مقید
۲۹۲	سطر اول: نسبت مطلق و مقید
۲۹۳	سطر دوم: تلازم مطلق و مقید
۲۹۸	گفتار دوم: تفاوت عام و مطلق
۲۹۹	بند اول: تفاوت نظری عام و مطلق
۳۰۰	بند دوم: تفاوت عملی عام و مطلق
۳۰۲	گفتار سوم: علائم اطلاق (مقدمات حکمت)

۳۰۳	بند اول: امکان اطلاق و تقييد
۳۰۴	بند دوم: در مقام بيان بودن متکلم
۳۰۵	بند سوم: نبودن قرينه تقييد
۳۰۶	بند چهارم: عدم انصراف
۳۰۷	سطر اول: انصراف بدوی (وجودی)
۳۰۹	سطر دوم: انصراف اکمل (اجلی)
۳۰۹	سطر سوم: انصراف ظهوری (معنایی)
۳۱۱	بند پنجم: نبودن قدر متيقن در مقام تخاطب
۳۱۳	گفتار چهارم: حمل مطلق بر مقيد
۳۱۴	بند اول: مطلق و مقيد غيرهمسان
۳۱۶	بند دوم: مطلق و مقيد همسان
۳۱۹	مبحث دوم: مجمل و مبين
۳۱۹	گفتار اول: انواع مبين
۳۱۹	بند اول: نص
۳۲۰	بند دوم: ظاهر
۳۲۰	گفتار دوم: مجمل (متشابه)
۳۲۱	سطر اول: اجمال
۳۲۲	سطر دوم: مأول (مؤول)
۳۲۵	مبحث سوم: بحث صحيح و اعم
۳۳۴	تست‌های مروری فصل پنجم

بخش دوم:

فصل اول : ادله استنباط احکام

۳۴۵	مبحث اول: کتاب (قرآن)
۳۴۵	گفتار اول: کلیات
۳۴۶	گفتار دوم: دلالت قرآن
۳۴۶	گفتار سوم: تخصیص قرآن
۳۴۷	گفتار چهارم: نسخ قرآن
۳۴۸	مبحث دوم: سنت
۳۴۸	گفتار اول: تعريف سنت

۳۴۹	گفتار دوم: خبر متواتر
۳۴۹	سطر اول: متواتر لفظی
۳۵۰	سطر دوم: متواتر معنوی
۳۵۰	سطر سوم: متواتر اجمالی
۳۵۰	گفتار سوم: خبر واحد
۳۵۰	بند اول: تعریف خبر واحد
۳۵۱	بند دوم: ادله حجّیت خبر واحد
۳۵۱	سطر اول: حجّیت خبر واحد از نظر کتاب (قرآن)
۳۵۲	سطر دوم: حجّیت خبر واحد از نظر سنت
۳۵۳	سطر سوم: حجّیت خبر واحد از نظر اجماع
۳۵۳	سطر چهارم: حجّیت خبر واحد از نظر عقل
۳۵۴	بند سوم: شرایط راوی خبر
۳۵۴	بند چهارم: انواع خبر واحد
۳۵۶	مبحث سوم: اجماع
۳۵۶	گفتار اول: تعریف اجماع
۳۵۷	گفتار دوم: حجّیت اجماع
۳۵۷	سطر اول: حجّیت اجماع از نظر کتاب (قرآن)
۳۵۸	سطر دوم: حجّیت اجماع از نظر سنت
۳۵۸	گفتار سوم: طرق پی بردن به اجماع
۳۵۹	گفتار چهارم: انواع اجماع
۳۵۹	سطر اول: اجماع منقول
۳۵۹	سطر دوم: اجماع محصل
۳۶۰	سطر سوم: اجماع مرکب
۳۶۰	سطر چهارم: اجماع مدرکی (یا همان اجماع مستند)
۳۶۱	مبحث چهارم: عقل
۳۶۱	گفتار اول: مستقلات عقلی
۳۶۲	گفتار دوم: غیرمستقلات عقلی (استلزامات عقلی)
۳۶۲	بند اول: اقسام مقدمه
۳۶۳	سطر اول: تقسیم مقدمه از جهت مبنای وابستگی

۳۶۴	سطر دوم: تقسیم مقدمه از جهت زمان وابستگی ذی المقدمه به مقدمه
۳۶۸	سطر سوم: تقسیم مقدمه از جهت میزان و اندازه وابستگی
۳۷۱	بند دوم: اذن در شیء اذن در لوازم

سایر ادله

۳۷۳	مبحث اول: قیاس
۳۷۳	گفتار اول: تعریف قیاس
۳۷۳	گفتار دوم: انواع قیاس
۳۷۴	بند اول: قیاس منصوص العله (قیاس جلی، قیاس اعلی)
۳۷۴	بند دوم: قیاس مستنبط العله (قیاس خفی، قیاس ادنی)
۳۷۵	بند سوم: برخی عناوین در قیاس
۳۷۵	سطر اول: تنقیح مناط قطعی
۳۷۷	سطر دوم: تخریج مناط
۳۷۷	سطر سوم: وحدت طریق بین دو مسأله
۳۷۷	سطر چهارم: وحدت ملاک
۳۷۷	سطر پنجم: تحقیق مناط
۳۷۸	مبحث دوم: مصالح مرسله (استصلاح)
۳۷۹	مبحث سوم: استحسان
۳۸۰	مبحث چهارم: سد ذرایع

فصل دوم: امارات

۳۸۴	مبحث اول: تقسیمات احکام
۳۸۵	گفتار اول: احکام اولیه
۳۸۵	گفتار دوم: احکام ثانوی
۳۸۶	گفتار سوم: احکام واقعی
۳۸۷	گفتار چهارم: احکام ظاهری
۳۹۰	مبحث دوم: دلیل (ادله)
۳۹۰	گفتار اول: دلیل به معنای اخص
۳۹۱	گفتار دوم: تفاوت بین قطع و ظن و شک
۳۹۳	گفتار سوم: احکام قطع و علم
۳۹۳	بند اول: علم تفصیلی

۳۹۴	بند دوم: علم اجمالی
۳۹۴	گفتار چهارم: احکام ظن
۳۹۸ :	مثالهای تکمیلی
۴۰۶	تست‌های مروری فصل دوم

فصل سوم: اصول عملیه

۴۱۸	مبحث اول: اصل برائت
۴۱۸	گفتار اول: تقسیمات شبهه یا شک
۴۱۹	بند اول: شبهه حکمیه تحریمیه
۴۲۰	بند دوم: شبهه حکمیه وجوبی (وجوبیه)
۴۲۰ :	بند سوم: شبهه موضوعی تحریمیه
۴۲۱	بند چهارم: شبهه موضوعی وجوبیه
۴۲۲	گفتار دوم: مقایسه اصل برائت با اصول مشابه
۴۲۲	بند اول: مقایسه اصل برائت با اصل عدم
۴۲۳	بند دوم: مقایسه اصل برائت و اصل اباحه
۴۲۴	گفتار سوم: کاربرد اصل برائت در حقوق ایران
۴۲۴	بند اول: اصل برائت از تکلیف
۴۲۴	بند دوم: اصل برائت از اتهام و مجازات
۴۲۵	بند سوم: اصل برائت ذمه از دین
۴۲۹	مبحث دوم: اصل تخییر
۴۳۱	مبحث سوم: اصل احتیاط
۴۳۱	گفتار اول: تردید (دوران امر) بین امور متباین
۴۳۱	بند اول: شبهه محصوره
۴۳۲	بند دوم: شبهه غیرمحصوره
۴۳۳	گفتار دوم: تردید (دوران امر) بین اقل و اکثر
۴۳۴	بند اول: دوران امر بین اقل و اکثر استقلالی
۴۳۵	بند دوم: دوران امر بین اقل و اکثر ارتباطی
۴۳۸	مبحث چهارم: اصل استصحاب
۴۳۸	گفتار اول: تعریف استصحاب
۴۳۸	گفتار دوم: ارکان استصحاب

۴۴۲	گفتار سوم: استصحاب قهقرایی یا وارونه یا مقلوب
۴۴۴	گفتار چهارم: استصحاب مستقبل
۴۴۴	گفتار پنجم: شک ساری یا قاعده یقین
۴۴۵	گفتار ششم: انواع استصحاب
۴۴۶	بند اول: استصحاب وجودی؛ استصحاب عدمی
۴۴۷	بند دوم: استصحاب حکمی؛ استصحاب موضوعی
۴۴۷	بند سوم: استصحاب حکم شرع؛ استصحاب حکم عقل
۴۴۸	بند چهارم: استصحاب به اعتبار شک لاحق
۴۴۸	سطر اول: شک در مقتضی
۴۴۹	سطر دوم: شک در وجود رافع (مانع)
۴۴۹	سطر سوم: شک در رافعیّت رافع یا رافعیّت موجود
۴۵۱	گفتار هفتم: اصل تأخر حادث (حادث یعنی جدید ترین اتفاق)
۴۵۵	گفتار هشتم: اصل مثبت
۴۵۸	مثال‌های تکمیلی:
۴۶۱	تست‌های مروری فصل سوم

فصل چهارم : تعارض ادله

۴۶۷	مبحث اول: تعارض واقعی (تعارض مستقر)
۴۶۷	گفتار اول: تفاوت تعارض با تراحم
۴۶۹	گفتار دوم: رفع تعارض
۴۶۹	بند اول: ترجیح در تعارض
۴۶۹	سطر اول: ترجیح به زمان مقدم
۴۷۰	سطر دوم: ترجیح به زمان مؤخر
۴۷۱	سطر سوم: ترجیح به دلیل
۴۷۲	سطر چهارم: ترجیح به اماریت
۴۷۵	سطر پنجم: ترجیح به دلیل قوی‌تر
۴۷۵	سطر ششم: تعارض بین اماره قانونی و قضایی
۴۷۶	سطر هفتم: تعارض بین دو اصل
۴۸۰	بند دوم: تعادل (تساوی) در تعارض
۴۸۱	مبحث دوم: تراحم

۴۸۱	گفتار اول: وجود مرجح و عدم تساوی بین دو حکم متزاحم
۴۸۲	گفتار دوم: عدم وجود مرجح بین دو حکم متزاحم
۴۸۴	مبحث سوم: تعارض ظاهری (غیرمستقر)
۴۸۴	گفتار اول: تخصیص
۴۸۵	گفتار دوم: تخصص
۴۸۶	گفتار سوم: ورود
۴۸۶	گفتار چهارم: حکومت
۴۸۶	بند اول: وسیع کردن دایره موضوع
۴۸۸	بند دوم: تنگ کردن دایره موضوع (مضیق)
۴۸۹	بند سوم: مقایسه تخصیص و تخصص
۴۸۹	بند چهارم: مقایسه تخصیص و حکومت
۴۸۹	بند پنجم: مقایسه تخصص و حکومت
۴۸۹	بند ششم: مقایسه حکومت و ورود
۴۹۴	مثال‌های تکمیلی:
۴۹۸	تستهای مروری فصل چهارم
۵۰۳	تستهای کانون وکالت ۱۴۰۱
۵۰۷	تستهای کانون وکالت ۱۴۰۲
۵۱۱	تستهای کانون وکالت ۱۴۰۳

تقدیم به دستان پدر و مادر
و
روح مادر بزرگم

◆ سخن ناشر

آغاز هر سخن، زینده ستایش خالق یکتاست. اوست که بر هر نقشی، نگاری می‌بندد و بر هر نگاری، زیبایی.

بر هیچ عاقل و فرزانه‌ای پوشیده نیست که موتور پیشرفت و سربلندی هر کشوری بسته به علم و دانش است در این راستا، انتشارات اندیشه ارشد مفتخر است که سال‌های متمادی در جهت خدمت به جامعه علمی کشور انجام وظیفه کند.

اصول فقه به عنوان یک درس بسیار کاربردی و همچنین تاثیر گذار چه در پروسه قبولی در آزمون وکالت و چه در فرایند کار و دانش افزایی، نقش بسیار پر رنگی را در موفقیت جامعه حقوقی کشور ایفا می‌کند. اما خلا مهمی که جامعه حقوقی در مواجهه با این درس با آن مواجه است نبود یک منبع جامع و کامل و همچنین به زبان ساده است به طوری که حتی ضعیفترین افراد هم بتوانند با آن ارتباط برقرار کنند.

با توجه به تبحر و مهارت زبانزد جناب دکتر مظاهر نامداری چه در امر تدریس و چه در امر مشاوره، این انتشارات برآن شد تا تجربیات این استاد عزیز را دستمایه قرار داده و از ایشان جهت تالیف کتابی جامع و کامل و همچنین تطبیقی با مواد قانونی دعوت به عمل آورد.

کتاب پیش رو، کتابی است سرشار از عشق؛ چرا که با وسواس خاصی که جناب دکتر دارند، تک تک کلمات را با عصاره وجود تحریر کرده اند. امید است به بهترین شکل بتوانید از دانش این کتاب بهره ببرید.

این رو این اثر به عنوان یک کتاب تحقیقی - پژوهشی و همچنین آموزشی می‌تواند مورد استفاده جامعه علمی و دانشگاهی، متقاضیان آزمونهای حقوقی و همچنین قضات دادگستری و وکلاء محترم واقع شود.

از خوانندگان و مخاطبین محترم این اثر تقاضا داریم جهت بهبود کیفیت ما را از نقطه نظرات، انتقادات و پیشنهادات سازنده خود بی بهره نگذارید.

◆ مقدمه مولف

«روش مطالعه این درس»

خوشحالم که این کتاب ظرف دو سال به چاپ چهاردهم خود رسید و با استقبال بی‌نظیر شما دوستان عزیز مواجه شد.

معمولاً داوطلبین به دلایلی رغبتی به مطالعه این درس ندارند و همین امر هم باعث شده که میانگین درصدهای داوطلبین در آزمون در این درس بسیار پائین باشد و خوب می‌دانیم که هر درسی که بقیه کمتر بزنند تراز بالایی پیدا خواهد کرد؛ لذا یک تست اصول فقه به اندازه یک تست مدنی به راحتی برای شما امتیاز آور خواهد بود.

اما مشکل عمده دوستان در مواجهه با این درس چیست؟

اول اینکه اصطلاحات عربی و سنگین این درس را متوجه نمی‌شوند.

دوم اینکه چون در دوره دانشگاه مثالهای عبادی در حین تدریس مطرح شده، نمی‌توانیم کاربرد مباحث اصول فقه را در حقوق حس کنیم؛ یعنی هرچقدر هم که خوب مباحث اصول فقه را متوجه شویم ولی موقع تست زدن نمی‌توانیم با متن مواد تطبیق دهیم؛ چون سوالات اصول فقه به گونه‌ای است که متن مواد را باید تحلیل کنید. این کتاب متناسب با آخرین رویکردهای طراح سؤال طراحی شده و در کنار درسنامه‌ها، مثالهای قانونی فراوان، کلیدواژه‌ها و همچنین تست‌های ده سال اخیر آزمون وکالت همراه با پاسخ تشریحی نیز گنجانده شده است.

نکاتی که باید در خصوص مطالعه این درس بدانید:

۱- تمام مباحث اصول فقه ارزش آزمون‌ی ندارد و بسیاری از مباحث که شما در سایر کتب دو سه جلدی اصولی ملاحظه می‌کنید صرفاً برای اطلاعات بیشتر است و مطالعه آن نه تنها کمکی به شما نخواهد کرد بلکه باعث آشفتگی ذهن و کلافگی بیش از حد شما خواهد شد. در این کتاب مباحث غیر آزمون‌ی یا کلاً حذف شده یا در حد نیاز به آنها پرداخته شده؛ لذا شما با خیال راحت به مطالعه این کتاب می‌پردازید و مطمئن هستید هرآنچه می‌بینید در آزمون وکالت اهمیت دارد و مطالب اضافه نمی‌خوانید. این کتاب جامع و کامل نیاز صفر تا صد شما را پوشش می‌دهد.

۲- موقع مطالعه اصول فقه حتما به مترادفهایی که برخی از اصطلاحات دارند و ما هم به این مترادفها اشاره کرده‌ایم توجه کنید؛ چون بسیار دیده شده که طراح سوال از مترادفهای یک اصطلاح استفاده می‌کند و اگر شما ندانید از پس تست بر نمی‌آیید.

۳- به کلید واژه‌هایی که در فرایند یادگیری بسیار اهمیت دارد در این کتاب اشاره شده است. حتما دقت کنید.

۴- برای این درس باید صرفا تستهای سنوات قبل خود آزمون وکالت کار شود، متأسفانه می‌بینیم که در بسیاری از کتب تست یا حتی آزمونهای آزمایشی برخی موسسات تستهای ارشد الهیات یا ارشد حقوق (گرایش خانواده) وجود دارد، که خواننده را با چالش جدی مواجه می‌کند؛ چراکه منبع ارشد الهیات متفاوت از وکالت است (منبع آنها کتاب علامه حیدری است با نظرات بعضا متفاوت) و سطح سوالات آنها بسیار سخت بوده و طبیعی است که متقاضی آزمون وکالت نتواند از پس این تستها بر بیاید و همین امر باعث کلافگی و ناامیدی شدید داوطلب در حین مطالعه می‌شود.

۵- تمام تستهای سنوات قبل آزمون وکالت را در این کتاب برای شما آورده‌ایم؛ لذا با وجود این کتاب نیاز به هیچ کتاب درسنامه‌ای دیگر یا کتاب تست ندارید.

کتاب حاضر با ویژگیهای ذیل تقدیم شما می‌شود.

الف) ادبیات بسیار ساده و به دور از هر گونه اصطلاحات سنگین بوده و با ادبیات بسیار ساده و صمیمی، کتابی مفهومی و کاربردی. مختصر و در عین حال کامل.

ب) دارای مثالهای فراوان حقوقی در تمام قوانین، اعم از مدنی، تجارت، جزا و...

ج) دارای مثالهای عامیانه و عرفی جهت تثبیت و درک مطلب

د) نمونه تستهای درون متنی همراه با پاسخ تشریحی

ه) تستهای اصول فقه آزمون وکالت ده سال اخیر همراه با تحلیل و توضیح

به امید موفقیت و آرامش
دکتر مظاهر نامداری

بخش اول

اصول لفظیه

- ◆ وضع الفاظ
- ◆ اوامر و نواهی
- ◆ منطوق و مفهوم
- ◆ عام و خاص
- ◆ مطلق و مقید، مجمل و مبین

فصل اول

وضع الفاظ

■ مبحث اول: تعریف وضع و انواع آن

قبل از مطالعه توصیه می‌کنیم مقدمه مولف را حتماً بخوانید تا شیوه مطالعه این درس را بیاموزید.

◀ گفتار اول: تعریف وضع

وضع الفاظ؛ یعنی برای اشیاء و اجسام و مفاهیم خارجی یا مفاهیم ذهنی اسم انتخاب کردن. وضع کردن؛ یعنی قرار دادن؛ یعنی یک کلمه‌ای را برای یک معنی قرار دادن، در حقوق هم ما با مواد قانونی سروکار داریم، که این مواد قانونی از یک سری کلماتی تشکیل شده‌اند ما باید به عنوان یک حقوقدان بدانیم که این کلمات چه معانی خاصی می‌دهد و چطوری این کلمات این معانی را به خود گرفته‌اند، آیا از اول همین معنی را داشته‌اند، یا این که ابتدای کار معانی دیگری داشته‌اند اما در اثر مرور زمان معانی جدید پیدا کرده‌اند؟ اگر در متن ماده با کلماتی مواجه شدیم که چند معنی دارند، یا این که در قدیم یک معنی خاصی داشته‌اند و الان معنی جدید دارند الان به نظر شما به عنوان یک حقوقدان کدام معنی را بپذیریم؟

اشتراک لفظی: یک لفظ برای چند معنا وضع شود (لفظ واحد است ولی معانی متعدد) که، در اصطلاح، به آن اشتراک لفظی گویند.

مثل کلمه شیر که سه معنی متفاوت می‌دهد، شیر جنگل، شیر خوردنی، و شیر آب، نگاه کنید یک کلمه است ولی سه معنی متفاوت دارد، به این کلمه می‌گیم مشترک لفظی؛ یعنی در لفظ، مشترک ولی در معنی متفاوت.

● لفظ «جایز» در قانون مدنی مشترک لفظی است؛ چون هر یک جا یک معنی متفاوت دارد:

کج مثال: ماده ۳۶۰ ق.م.: «هر چیزی که فروش آن مستقلاً جایز است، استثنای آن از مبیع نیز جایز است».

ماده ۵۵۰ ق.م.: «مضاربه عقدی جایز است».

لفظ «جایز است» در ماده ۳۶۰ ق.م. یعنی؛ اشکال ندارد.

اما در ماده ۵۵۰ ق.م. جایز است؛ یعنی عقد جایز است که در مقابل عقد لازم قرار می‌گیرد، یعنی عقدی که با فوت، سقه، حجر و یا جنون هر یک از طرفین منفسخ می‌شود.

● کلمه حق در قانون اساسی و قانون کار که دو معنی دارد هرچند یک کلمه واحد است.

❖ اصل ۴۰ قانون اساسی: «هیچ کس نمی‌تواند اجرای حق خود را وسیله‌ی اضرار دیگری قرار دهد».

❖ ماده ۲ قانون کار: «کارگر از لحاظ این قانون کسی است که به هر عنوان در مقابل دریافت حق

السعی اعم از مزد، حقوق سهم سود و سایر مزایا به درخواست کارفرما کار می‌کند».

عبارت حق در اصل ۴۰ قانون اساسی به معنای امتیاز و سلطه است که یک معنای کلی از حق است؛ اما در ماده ۲ قانون کار به معنای دستمزد یا حق‌الزحمه یا اجرت است.

تست □□□□

(وکالت، ۹۱)

- مشترک (اشتراک) لفظی چیست؟

الف) لفظی که بر مصادیق متعددی دلالت می‌کند.

ب) لفظی که دارای معانی حقیقی و مجازی است.

ج) لفظی که در معنی، مترادف با لفظ دیگر است.

د) لفظی که برای بیش از یک معنی حقیقی وضع شده است.

☑ گزینه‌ی «د» صحیح است.

مترادف (ترادف): بر عکس اشتراک لفظی؛ ترادف یعنی چند کلمه داریم که یک معنی دارد ولی اشتراک لفظی یعنی یک کلمه چند معنی دارد.

مثل دیه و خون‌بها، رجم و سنگسار، بیع و خرید و فروش، صغیر و کودک. دو کلمه، ولی با یک معنی واحد، به این کلمات مترادف می‌گویند.

◀ مثال‌های حقوقی:

الفاظ صداق و مهر در ماده ۱۰۶۹ قانون مدنی مترادفند، که مقرر می‌دارد: «شرط خیار فسخ نسبت به عقد نکاح باطل است ولی در نکاح دائم، شرط خیار نسبت به صداق جایز است مشروط بر این که مدت آن معین باشد و بعد از فسخ مثل آن است که اصلاً مهر ذکر نشده باشد». مهر و صداق مترادف هستند.

• الفاظ حضانت و نگهداری در ماده ۱۱۶۹ قانون مدنی مترادفند که مقرر می‌دارد: «برای حضانت و نگهداری طفلی که ابوی او جدا از یکدیگر زندگی می‌کنند، مادر تا سن هفت سالگی اولویت دارد و پس از آن با پدر است».

• الفاظ اقاله و تفاسخ در ماده ۲۸۳ قانون مدنی مترادفند که مقرر می‌دارد: «بعد از معامله،